

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 434/2019 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen toiminnasta kaivoskysymyksissä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Mari Holopaisen /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 434/2019 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä sen varmistamiseksi, että CETA-sopimukseen ja sen investointisuojaan liittyvät seuraukset on huomioitu riittävällä tavalla mukaan lukien epäsuorat vaikutukset, kuten painostus,

miten hallitus varmistaa, että oikeuskanslerin huomautusten jälkeen työ- ja elinkeinoministeriön toiminnan riippumattomuus, hyvä hallintotapa ja kestävä kehityksen periaatteet mukaan lukien ympäristövaikutusten arviointi ja sosiaalinen vastuu toteutuvat, ja

miten hallitus varmistaa, ettei se edistä suorasti tai epäsuorasti sellaisia hankkeita, joiden ympäristövaikutuksista tai sosiaalisesta vastuun toteutumisesta ei ole tietoa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Investointisuojaan liittyvistä epäsuorista vaikutuksista

CETA-sopimuksen investointisuoja on herättänyt keskustelua Suomessa ja huolta mahdollisuuksista kehittää kansallista lainsäädäntöä tai antaa viranomaispäätöksiä sopimuksen voimaantulon jälkeen.

Suomi on oikeusvaltio, jossa esimerkiksi toiminnanharjoittajan omistuspohjalla ei kysymyksen tarkoittamalla tavalla ole vaikutusta viranomaisen päätöksiin tai toiminnanharjoittajan vastuun toteutumiseen.

Oikeusvaltioperiaatteesta ja siihen olennaisesti liittyvästä hallinnon lainalaisuuden periaatteesta säädetään Suomen perustuslaissa. Oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Viranomaisen on lisäksi noudatettava kaikessa toiminnassa hyvän hallinnon perusteita, joka edellyttää muun muassa sitä, että viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Kysymyksessä esitetty huoli siitä, että viranomaisten päätökset ja ympäristövahinkoihin liittyvät vastuut perustuisivat viranomaisen ja toiminnanharjoittajan välillä käytäviin neuvotteluihin, ei ole

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 434/2019 vp

perusteltu, koska kyseinen esitys on virheellinen kuvaus kuvaillun asian hallintomenettelystä, mikä toteutuessaan johtaisi todennäköisesti lainvastaiseen päätökseen ja päätöksen kumoutumiseen.

Kansallisella ja EU-tasolla kiinnitetään enenevässä määrin huomiota kriittisiin tai strategiaan raaka-aineisiin. Näilläkin seikoilla ei kuitenkaan ole vaikutusta hankkeiden luvitusprosesseihin tai viranomaismenettelyihin. Poikkeustilanteissakin viranomaisten toiminnan on perustuttava voimassa olevaan lainsäädäntöön, jonka perustuslainmukaisuudesta vastaa viime kädessä Suomen eduskunta.

Oikeusturva on yksi Suomen perustuslain takaamista perusoikeuksista, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Viime kädessä perustuslain turvaama oikeusturva oikeuttaa asianosaisen, joka kokee esimerkiksi kysymyksessä esitetystä tilanteesta viranomaisen päätöksen olevan lainvastainen, saattamaan asian puolueettoman tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Vastauksessa esitetyt Suomen oikeusjärjestelmään keskeisesti liittyvät periaatteet estävät tehokkaasti kysymyksessä esitetyn huolen viranomaiseen kohdistuvasta painostuksesta ja sen vaikutuksesta viranomaisten toimiin tai toiminnanharjoittajan vastuuseen ja sen toteutumiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriön toiminnan riippumattomuudesta, hyvästä hallintotavasta ja kestävästä kehityksen periaatteista

Kaikessa julkisessa toiminnassa, kuten työ- ja elinkeinoministeriön toteuttaessaan Marinin hallitusohjelman mukaista työ- ja elinkeinopolitiikkaa (kestävän kasvun agenda) on sen noudatettava tarkoin lakia.

Julkisen vallan käyttäjinä viranomaisen, yksittäisen viraston ja virkamiehen vastuulla on toimia niin, että toiminta täyttää muun muassa puolueettomuuden, riippumattomuuden ja tasapuolisuuden vaatimukset. Viranhaltijoiden velvollisuuksista ja vastuista säädetään muun muassa valtion virkamies laissa. Rikosoikeudellista virkavastuuta ja virkarikoksia koskevat säännökset sisältyvät rikoslain (39/1889) 40 lukuun.

Monissa kansainvälisissä vertailuissa Suomi on maailman vakain, vapain ja parhaiten ihmisten perusoikeuksia suojeleva maa, jossa on hyvä hallinto ja riippumaton oikeuslaitos. Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia sekä EU:n perusoikeussäännöksiä. Oikeusvaltion ytimessä on laadukas perus- ja ihmisoikeudet turvaava lainsäädäntö, jota sovelletaan viimekädessä riippumattomissa tuomioistuimissa. Työ- ja elinkeinoministeriö pyrkii ennakoimalla ja varautumalla huolehtimaan osaltaan oikeusvaltioperiaatteen noudattamisesta ja arjen turvallisuudesta.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa on useita kaivosalaa koskevia kirjauksia, joiden tavoitteena on edistää hallituksen ilmastotavoitteita, nopeuttaa siirtymää pois fossiilista

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 434/2019 vp

polttoaineista täyttäen samalla sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimukset ja parantaa kaivosten ympäristönsuojelua.

Hallitusohjelman kirjausten myötä työ- ja elinkeinoministeriössä asetetaan tammikuun 2020 kuluessa työryhmä seuraamaan ja tukemaan kaivostoimintaa ohjaavan lainsäädännön kehittämistyötä. Tässä työryhmässä on edustettuna keskeiset sidosryhmät, muiden muassa saamelaiskäräjät ja ympäristöministeriö. Tämän lisäksi eduskunnassa on vireillä kansalaisaloite kaivoslain muuttamiseksi, jonka edistymistä työ- ja elinkeinoministeriö seuraa tarkasti.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa kestävästä kehitystä muun muassa Marinin hallitusohjelman ja Agenda 2030:n tavoitteiden mukaisesti. Työ- ja elinkeinoministeriö on 13.9.2018 julkaissut kestävästä kasvun agendan. Kestävästä kasvun agenda ohjaa kestävästä kehityksen toteuttamista työ- ja elinkeinoministeriössä ja edistää hallinnonalan sitoutumista kestävästä kehitykseen.

Suomen Malmijalostus -konserniyhtiöt toimivat omistaja-ohjauksen keskeisten periaatteiden mukaisesti. Yhtiöt ja niiden henkilökunta ovat sitoutuneet noudattamaan toiminnassaan kaikkia sovellettavia lakeja ja määräyksiä. Lisäksi konserniyhtiöt ovat sitoutuneet yhteiskuntavastuun toteuttamiseen valtion omistajaohjaukselta koskevien periaatteiden mukaisesti. Omistaja-ohjauksen periaatteet on määritelty valtion yhtiöomistuksesta ja omistajaohjauksesta annetussa laissa sekä hallituksen omistajaohjaukselta koskevista linjauksista.

EU on määritellyt akkualan yhdeksi strategiseksi arvoketjuksi, jolla pyritään synnyttämään Eurooppaan elinvoimainen akkuteollisuus. Samanaikaisesti perustettiin komissiota lähellä oleva European Battery Alliance -niminen, lähinnä teollisuuden yhteistyötä vauhdittava akkualan toimija. Syksyllä 2019 on lisäksi syntynyt alan tutkimusta koordinoiva BatteRIes Europe -foorumi. Suomi on mukana molemmissa hankkeissa. Lisäksi Suomi on muutamien muiden EU-maiden tavoin mukana kahdessa akkuihin liittyvässä IPCEI (Important Project of Common European Interest) -menettelyssä, jossa jäsenvaltiot hakevat eurooppalaisen akkuteollisuuden syntyä vauhdittaakseen komissiolta lupaa tukea alan yritysten tutkimus- ja kehitystyötä ja ensimmäisiä teollisia käyttöönottoja vakiintuneita valtiontukisääntöjä joustavammin ehdoin.

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassakin on huomioitu eurooppalainen akkuteollisuus, ja sen tuomat mahdollisuudet. Akkuteollisuus tarjoaa Suomelle mahdollisuuksia luoda uutta, vastuullista, korkean lisäarvon elinkeinotoimintaa, jolla pyritään vastaamaan ilmastotavoitteisiin. Business Finland pyrkii Batteries From Finland -ohjelmallaan edistämään suomalaisten osuutta tämän eurooppalaisittain uuden toimialan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, sekä varmistamaan vahvan jalansijan akkujen elinkaaren mittaisessa arvoketjussa. Yksittäisten ohjelmiin osallistuvien toimijoiden hankkeiden toimintaedellytykset, kuten mahdolliset viranomaisluvut toimivaltaisista viranomaisista, käsitellään normaalisti, lupaprosessien mukaisesti.

Työ- ja elinkeinoministeriön alainen Geologian tutkimuskeskus on luonnonvarojen ja niiden kestävästä käytöstä tutkimuslaitos, jonka uuden strategian mukaisesti keskeisinä kohdealueina ovat akkumineraalit, kiertotalous, tietoratkaisut ja vesienhallinta.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 434/2019 vp

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa tarkasti sitä, miten Ruotsin valtiolle vuonna 2019 esitetyn korvausvaateen, jonka perusteena on Energy Charter Treaty (ECT) eli energiaperuskirja ja sen investointisuoja, käsittely etenee. Myös Suomi kuuluu energiaperuskirjan allekirjoittajamaihin.

Helsingissä 10.1.2020

elinkeinoministeri Mika Lintilä